

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

Budapest, VI. Váczi körút 23

hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—
Félévre 4 » —
Negyedévre 2 » —

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN PÉNTEKEN.

Tartalom:

Zsidó-keresztény házasság, Irta: P a l á g y i Lajos.
— A legsültebb Ázsiából. Dr. K l e i n Mór, nagybecskercki rabbtól. — Zsidó gyermek, az más, azt lehet elkeresztelni. Csáky gróf rendelete. Közli: Dr. K o h n Armin, szigetvári rabbi. — A zsidó törzs a magyar közmondásokban. (VII.) Irta: Dr. J e l l i n e k Adolf. — Az első Koch-féle beoltások. E m p y r i k u s tudósítása. — Zsidó magyar írók és tudósok. VII. (Kiss József) Szerkeszti: dr. F e l e k i Sándor. — A «hét község». (II) R i c h t e r Zsigmond, kőszegi rabbtól. — A kiházásitók. Humoros lengyel-zsidó elbeszélés. — Előfizetési felhívás. — Hazai hírek. — Külföldi hírek — Szerkesztői üzenetek — Hirdetések.

Naptár:

Vasárnap (1890 november 30) 5651. Kiszlév hó (29 napos) 18-ika .Hétfő 19-ike. Kedd 20-ika. Szerda 21-ike. Csütörtök 22-ike. Péntek 23-ika .Szombat 24-ike. Muszaf előtt bejelentik az ujhódat (m'vorchin hachódes). Este meggyújtják az első Chanuka gyertyát. Hetiszidra: Vajésev

Zsidó-keresztény házasság.

A Sándor-utczai törvényhozási palotában a napokban Grünwald Béla ur, a mérsékelt ellenzék egyik kiváló tagja, szóba hozta az antiszemitizmust, s beismerte, hogy «mindannyian antiszemiták vagyunk» Midőn e nyilatkozatot tette, úgy vélekedett, hogy illetően objektív beismeréssel már is fölébe kerekedik az antiszemitizmusnak s magasabb államférfúi szempontból mintegy általa túlhaladott álláspontról tekint le az antiszemitizmusra. De bármily objektív magaslatra vélt emelkedni Grünwald ur, egész fejtegetése mélyen benngyökeredett az antiszemitizmusban. S igaza van, midőn azt mondja, hogy «mindannyian antiszemiták vagyunk».

Grünwald ur egész okoskodása lényegében ez: »Igaz ugyan, hogy a zsidóság eredetében parazita, de a zsidóság már nagyrészt eltért eredetétől s méltóvá lett arra, hogy egészen magunk közé fogadjuk.» — Fejtegetéseinek ez a magva, bármely más szavakkal fejezi is ki.

Valóban megtisztelő a zsidóságra, hogy a szónok ur most már arra méltónak tartja, hogy a keresztények befogadják körükbe, s minden ironia nélkül állítjuk, hogy ez kétségtelenül haladás a kiengesztelhetlen antiszemitákkal szemben, akik szerint a zsidó sohasem lehet mel-

tóvá arra, hogy a keresztény társadalomba befogadtassék. Örömet elismerjük tehát, hogy Grünwald ur e tekintetben jóval felülemelkedett az antiszemitákon.

De nézzünk csak e magasabb álláspontnak szeme közé: mindenek előtt elismeri, hogy a zsidó parazita volt. Elismeri az antiszemitizmusból azt, hogy a zsidó bizony eredetileg, midőn e hazába jött, »a többi népeken elősködött, kiskereskedéssel, pálinkaméréssel s falusi bankárkodással foglalkozván«. A hazai zsidóság multja tebát szennyes és megvetendő. Mert a parazitát csak megvetni lehet. Grünwald ur kiindulási pontja tehát teljesen az, a mi az antiszemitáké, t. i. az, hogy a zsidóság a népen elősködve foglalt itt tért s nyert befolyást, vagyont stb.

Nem akarjuk Grünwald urat fejtegetési módszerében követni, mert ha akarnók, azt kérdeznők, hogy hát más nemzetiségi bevándorlók, települők eredetileg nem paraziták voltak-e? Vagy a parazitaság csak a kereskedelemre alkalmazható? A kiskereskedő, ki az áruk közvetítésének munkáját végzi, parazita-e? Grünwald ur vagy az egész kereskedelmet illette a parazitaság vádjával, — ami egy közgazdászilag képzett elmétől föl nem tehető — vagy csak a zsidó kereskedelemre mondta ki, hogy az parazita. Ime itt van a felekezeti elfogultság. A

szónok ur aligha fogna egyide bevándorolt *német kereskedőről* azt mondani, hogy élősdi lény. Azt sem fogja tenni, hogy egy más nemzetiségű úrról, ki itt birtokot foglalt, azt mondja ki, hogy parazita. A zsidó azonban élősdi. A zsidóságnak határozottan tiltakozni kellene, hogy egész históriáját a parazitaság vádjával illessék, s úgy tüntessenek fel minden zsidót, mint a kinek ide települt őse parazita volt; — mert ismerjük a mai felfogásokat s tudjuk, hogy ma az egyéneket nem saját értékük, hanem származásuk után ítélik meg. Egy egész nép származását pedig megbélyegezni, az már csakugyan nem járja.

Olvassa Grünwald úr a *magyar nemzet iránt ellenséges nemzetiségek történelmi könyveit*. Azokban azt fogja olvasni, hogy a magyar nemzet Ázsiából kiindulva, rabló utjában ide vetődött s e területet jogtalanul elfoglalva, élősdködött a többi nemzetiségeken. — Ugyebár minden magyar embernek arczába szökik a vér, ha ilyet olvas! S lehet-e csodálkozni azon, ha a hazai zsidóság, mely e hazában letelepedvén, s más térről kizárva levén, kereskedelemre adta magát, indignációval utasítja vissza a parazitaság vádját. De különben is halomra dönti Grünwald ur minden fejtegetését, az a bebizonyított történelmi tény, hogy a zsidóság *előbb telepedett le hazánkban*, mint a honfoglalás megtörtént, s így a magyar nemzet részéről legkevésbé illelhető a parazitaság vádjával. Vagy tán lehet-e logikus elmével mondani, hogy egy helyen már élő individualitás parazitája egy később odajött individualitásnak.

Grünwald úr mellett azt fogják tán felhozni, hogy ő csak azért *engedte meg*, hogy a zsidó eredetileg parazita volt, hogy így alapja legyen neki fejtegetése második részére jutni, t. i. arra, hogy most már a zsidóság nem parazita s így már a magyar nemzet teljesen befogadhatja házába. S ezzel eljutottunk mi is a zsidók és keresztények közti házasság kérdéséhez. Grünwald ur azt mondja, hogy ne csak a küszöbig eresszük a zsidókat, hanem fogadjuk be magunk közé, mert hisz a zsidók most már modern kereskedők, orvosok, ügyvédek, tudósok stb. kik

teljesen megérdemlik, hogy a keresztény társadalom befogadja őket.

Sokan abban a tévhitben élnek, hogy a magyarországi zsidók azok, kik kardoskodnak a zsidó-keresztény házasság mellett, s hogy a zsidók nagy türelmetlenül döngetik a kapukat, melyeken át a keresztény családokba juthatnak be. *Ez teljesen téves kiindulás*. Mert akik a magyar zsidók közt élnek, jól tudják, hogy a mily nem szívesen fogadják be a keresztény családok a zsidókat, ép oly nem szívesen lép be a zsidóság zöme a keresztény családokba. Nem lehet tagadni, hogy a magyarországi zsidóság nem barátja a zsidó-keresztény házasságnak. S valószínű, hogy ha Grünwald ur óhaja teljesülne s a zsidók számára az ajtókat kinyitnák, vajmi kevesen lépnének be. Ezt tudja minden zsidó. Tagadhatlan ugyan, hogy vannak zsidók is, kik a keresztény-zsidó házasságot óhajtják, *de ezek nem zsidó szempontból beszélnek s nem fajuk érdekében, hanem tekintet nélkül ezen érdekekre, az emberiség jövőjére való tekintetből*. Ezekben a liberális zsidókban tehát az emberiség általános érdekei legyőzték a zsidóság érdekeit s így, ezek nem tekinthetők a zsidóság — mint felekezet; — érdekeinek képviselői gyanánt.

Mert minden egyén, faj, felekezet első érdeke, hogy létét biztosítsa. S azt csak senki sem mondhatja, hogy a zsidóság létét az biztosítja, ha beleolvad a kereszténységbe! Időszerű lesz talán, ha e sorok írója — tekintet nélkül a saját álláspontjára — ismerteti, hogy a zsidóság mikép vélekedik a zsidó-keresztény házasságról.

Minden faj, vallás, nép első sorban azt kérdezi minden felmerülő kérdésnél, hogy miféle előny, vagy hátrány származik ebből az ő individualitására. Ha a zsidók összeházasodnának a keresztényekkel, mit nyernének s mit vesztenének ebből a a zsidók, mint zsidók? Allítsuk fel a mérleget teljes objektivitással, úgy az anyagi, mint a szellemi előnyök és hátrányok szempontjából:

A zsidó-keresztény házasságok létrejöttének esetén — *anyagi szempontból* véve a kérdést — a legtöbb, mondhatni minden eset, az lenne, hogy egy szegényebb, vagy szegény keresztény, férfi venne nőül egy vagyonosabb, vagy teljesen va-

gyonos zsidó nőt, továbbá, hogy egy vagyonos zsidó férfi vezetne oltárhoz egy szegény keresztény leányt. Az ugyancsak ritka lenne, hogy egy szegény zsidó fiú venne nőül egy gazdag keresztény leányt, no meg az sem fordulna elő sűrűn, hogy egy gazdag keresztény fiú tenne szegény zsidó leányt feleségévé. A zsidóság tehát abban a meggyőződésben él, hogy a *keresztény zsidó házasságok esetén vagyoni előny csupán a keresztényekre háramlanék* s e szempontból épenséggel nem kívánatos a zsidókra, hogy a keresztényekkel összeházasodjanak.

De — mondhatni ellenérvül — vannak a vagyonton kívül másféle anyagi előnyök, családi összeköttetések, befolyások, czimek és rangok stb. melyek anyagi előnyt hoznának a zsidókra. Igenis, vannak ily előnyök, csak hogy úgynevezett anyagi korunkban mindezek nem érnek föl a vagyoni előnyökkel, s különben is oly természetűek — mint a továbbiakból ki fog tűnni — melyek a zsidóság szellemével és intenczióival is ellenkeznek.

Már most foglalkozzunk a kérdéssel a *szellemi előnyök, vagy hátrányok* szempontjából, melyek nagyon szoros összefüggésben vannak az anyagi szempontokkal. Ha a zsidó a kereszténnyel összeházasodik, mit nyer ebből a keveredésből a zsidó, s mit a keresztény?

A zsidóság oly nép, mely évezredek által mondhatni csaknem minden keveredés nélkül fejlődött. S a faji tökélyesbülés fiziologiai elvéből tudjuk, hogy ily népben bizonyos tulajdonok a legnagyobb tökélyre emelkednek. S hogy ez nemcsak hipotézis, kitűnik abból, hogy a zsidóság, ezredéves üldöztetés és elnyomatás daczára, mégis fenntartotta magát, tehát tényleg kellett oly kiváló, tökélyesbült tulajdonokkal birnia. Ezt a legvadabb antiszemita sem tagadhatja, habár rossz irányban keresi a tökélyesbült tulajdonokat. A zsidóság folyton a létért való legprimitivabb küzdelemre szorulván, kénytelen volt minden erejét kifejteni az érvényülésre. Így a zsidóban határtalan mértékben fejlődött ki a letterő, a munkakedv, a soha nem pihenő, soha meg nem nyugvó, folyton-folyvást előre törő energia. Jelen helyzetével soha elégedett nem lehetvén, kénytelen volt mindig a jövőbe tekin-

teni. Így fejlődött ki benne az idealizmus. Fizikai erővel soha nem érvényesülhetvén, kénytelen volt túlnyomólag szellemi képességeivel harcolni. Így fejlődött ki benne az intelligencia. A ki e kiváló tulajdonságokkal szemben jónak látná e tulajdonok árnyoldalaira utalni, az csak az élet törvényeiben való teljes tudatlanságát bizonyítaná, mert hisz természetes, hogy a legnagyobb tökélyre vitt tulajdonoknak *kell*, hogy meglegyenek a maguk kinövései.

A zsidóságot tehát multja és fejlődése arra predesztinálja, hogy mindenütt a határtalan munkakedv és szorgalom, a folytonosan előre törekvő és soha konzervativizmusba nem eső haladás, a jelennel soha meg nem elégedő idealizmus harczosa legyen. Mindez csodálatos módon harmonizál az emberiség ujkori irányzatával. Ma az emberiség jelszava a haladás; — a zsidóság jelszava is ez. Ma az emberiség jelszava a szellemi erők tulsúlya szemben a fizikai erőkkel; — a zsidóság jelszava is ez. Igaz, hogy volt idő, midőn a zsidóságnak nem kedvezett a korszellem, midőn az ököl, a kard s a nyers erő döntött a harczban. De az emberiség kibontakozott e korból s ma a harcz oly eszközökkel vivatik, melyekkel a zsidóság minden tekintetben rendelkezik.

S valljuk be, hogy a magyar nemzet célja és törekvése, hogy a modern kor küzdelmében szintén birtokába jusson minden modern fegyvernek. Magyar írók versenyeznek egymással, hogy a magyar népet felrázzák konzervativ tétlenségéből. Petőfitől kezdve a kiváló s mély belátású írók egész sorozatára utalhatunk; kik egyre hangoztatják, hogy lejárt az a kor, midőn fegyveres vitézség, hősiesség magukban elegendők volnának az érvényülésre.

Keresztények tanítják iskoláikban, hogy ma már csak a rendkívüli munkaerő boldogulhat. Keresztény írók hirdelik, hogy nem szabad belenyugodni a jelen helyzetbe, s előre kell törni, mert ott van csak az élet, ahol előre törekvés van. Keresztény politikusok vallják, hogy a magyar nemzet csak úgy lehet nagygyá, ha szakít az ódiság, maradiság, tétlenség tradícióival.

Legujabb kori íróink közül elég Vajda

Jánosra hivatkozunk, ki évtizedek óta hirdeti, hogy a magyar nemzet csak akkor teljesítheti hivatását, ha megértve a kor szavát, megszerzi azokat a szellemi fegyvereket, melyek őt a modern nemzetek harczában a versenyre képesítik.

A zsidóság körében az a nézet dominál, hogy a keresztényekkel való keveredés esetén a zsidóság kiválóan becses tulajdonokkal gazdagítaná a kereszténységet, oly tulajdonokkal, melyekre a modern kor versenyében mindenkinek mulhatlanul szüksége van. A zsidóság azt hiszi, hogy rengeteg munkakedvet és vállalkozó szellemet, határtalan előre törekvést, roppant idealizmust vinne bele a keveredésbe. S mit vinne bele a másik fél?

A zsidóság rendkívül nagyra becsüli a hősiességet, a nemzeti bátorságot s a harci erőt, teljes méltánnyal van a magyarországi keresztények számos másérénye iránt; de abból a nézetből indul ki, hogy ama tulajdonok jó nagy része, melyeket a keresztény Magyarország a keveredésbe bele vinne, nem harmonizál a korrallal, s magában véve bármily tiszteletre méltó, nem lenne a keveredésre annyi előnnyel, mint a mennyivel a zsidó tulajdonok lennének.

Ime a zsidóság álláspontja e tekintetben. S még hozzá kell tennünk, hogy a zsidóság a családi élet számos erényét is magával hozná. Mert a zsidó, évezredek óta kiszorítottván a nyilvános életből, a családban lelta fel mindenét, s azt a legdühösebb antiszemiták sem tagadják, hogy roppant családias érzéssel bír. Másrészt pedig nem lehet előnynek mondani, — véli a zsidóság — a kereszténységtől reá örökölhető sokféle rokoni kapcsolatot, összeköttetést, sógor-ságot, mert ezek a mai protekciós korban érvényesülő előnyök megbénítanak a zsidó munkakedvet, kiforgatnák a zsidóságot eredeti jellegeből, hozzászoktatnák a henységhez, urbanársághoz, rangimádáshoz, czimkórsághoz stb.

A zsidóság tehát a kereszténységgel való keveredésből magára előnyt nem vár. Se ezért egyáltalán nem döngeti azt a kaput, melyet Grünwald ur számára megnyitni akar. De nem is döngetheti már vallási szempontból sem, s azt csak elhiszi akárki, hogy a zsidó vallásra abból semmi

előny nem háramlik, ha a zsidó hivek össze házasodnak a keresztényekkel.

Fejtegetéseink fordulópontjához jutottunk. Konstatáltuk, hogy a zsidóság, mint ilyen, egyáltalán nem rajong a zsidó-keresztény házasságért s bizony nem szívesen nyitja ki a saját házának kapuját sem. Mindazonáltal a zsidóság csupán az állam, az összesség szempontjából semmi nemü kifogást nem tesz a — *polgári házasság ellen*. Mert ne téveszszük össze a fogalmakat. A polgári házasság egyáltalán nem azt jelenti, hogy a zsidóság házasodjék össze a kereszténységgel, hanem azt, hogy az állam minden polgára egy az államban jogérvényes szerződést állami törvények szerint tartozik kötni. S ha a polgári házasság behozatik, abból még egyáltalán nem következik az, hogy zsidók és keresztények össze fognak házasodni.

A zsidók mint a magyar állam polgárai, a modern állam szempontjából azon vannak, hogy a házassági kérdés végleg rendeztessék, nem mintha a kereszténységgel összekeveredni akarnának, hanem mert mint az állam oly polgárai, kik mindig a haladás hivei, előre vinni óhajtanák a nemzet-kultur intézményeit.

Az előbbiekből — azt hisszük — eléggé kitünik, hogy Grünwald ur alaptételének második fele is, mely szerint a zsidóság most már megérdemli, hogy a keresztény társadalom teljesen magába fogadja (a polgári házasság útján), nemcsak a zsidóság intenczióival ellenkezik, hanem a polgári házasság elvének sem felel meg. Mert a polgári házasság nem azt jelenti, hogy a keresztény társadalom kinyitja kapuit a zsidóság számára, sem pedig azt, hogy eselleg a zsidóság nyissa ki kapuit a keresztények részére, hanem jelenti azt, hogy az állam, nem törődve sem az egyik, sem a másik kapujával, azt mondja, hogy mindenki, — úgy zsidó mint keresztény — az én házam lakója és az én törvényeimet követi.

Palágyi Lajos.

A legsötétebb Ázsiából.

— Reflexiók a hódmezővásárhelyi esethez, —
Nem egy újabb Ázsiából hazakerült Stanley, vagy egy mérges nyílzápor között a cultura malaszt-ját terjesztő Emin viselt dolgainak megörökítése czél-

jából vesszem igénybe az »Egyenlőség« hasábjait. Hiszen a tanulságos és érdekesítő cikkek és közlemények dolgában felekezeti érdekeinket szolgáló eme jeles közlönyünk amugy is ritka szerencsés kezét tanusít, és a világért sem szorul arra, hogy messze tájkról szállítsanak neki — »vadakat.« Nem szűkölködünk mi ilyenek nélkül, maradhatunk mi szépen itthon, s mégis elég vadakat beszélhetünk mi el kalandos felekezeti életünkben és annak szemén szedett jelenségeiről, tüneteiről. Vagy tán a vásárhelyi eset nem illenék-e be a legsötétebb Ázsiába? Nem ázsiai állapotok-e azok, melyek között felekezeti életünk, s ennek virága, — csakhogy fájdalom, sonnyadt virága — autonómiánk teng?

Vagy talán nem arculcsapása-e a hitközségeknek congressusokon és szentesített alapszabályokban biztosított önkormányzatára nézve, a midőn első választott hivatalnok ellenében, hiben a hitközség vallásos lelkiismerete ugyszólván megtestesül, hatóság, szerehmes pár és vallás-tanítóvá ad hoc substantiált házaló hármás szövetségre lépnek, hogy a házasságnak a ritus szerinti felbontására és megkötésére egyedül illetékes és hivatalos közeg kijátszása mellett, házasság inscenciroztassék, mely a

»Czigánybáró« című operette fülbemászó dallamára s annak librettojára emlékeztet: »Ki eskelett?« »Te mondd!«

De ha már az operette szövegének jogsultságát a zsidó házasság terén még ott is, a hol legkevésbé várhatta az ember, elismerik, legalább végig hagyják fujni a nótát a czeremónia mesterrel, az eskető házalóval, vagy a házaló esketővel; tartsa ő evidentiában az ilyen házasságkötési »actusokat.« Hiszen előre láthatólag az eset nem marad egyedül, az illetékes lelkész nyakába akasztott alteregójának előre láthatólag lesz elég praxisa, — exempla trahunt — s ha majd a feleknek »törvényes házasságuk« igazolására kívánatos okiratra lesz szükségük, könnyű szerrel megszerezhetik azt annál, a ki az »állam átvitt hatáskörében« járt el a törvényes házasság létrejötténél. —

Feladata magaslatán álló vásárhelyi kartársunkat különben biztosíthatjuk, hogy lesznek Magyarországon még zsidó papok — s alig hibetjük, hogy kivételre is kellene gondolnunk, — akik Mucius Scaevolával felemelt fővel szólnak: »Hosszu azoknak sora, a kik hasonló dicsőségre vágyakoznak.« — De mi azt tart-

A zsidótörzs magyar közmondásokban.

Irta: Dr. JELLINEK ADOLF

bécsi hitész.

VIII.

Harang és kalapács.

»Zsidó vecsernye,«

Goethe megírta a »vándor harangot,« mely az egyházba szólít; a ghettoiban a »vándor kalapács« volt otthon, mely a templomszolga*) kezében a község tagjait reggel és este az ő egyhaugu útéseivel a templom vagy a »schul« látogatására szólította.***) Szombati és ünnepnapokon, mikor a kalapálás tilos volt, a kalapácsütések helyét az utczaszerte hangos kiáltás foglalta el: »In der Schul!« Templomba.***)

*) Schudt »zsidó csodái« (II, 287. l.) szerint a templomra kalapálóknak (Schulklopfer) német helységekben az is volt a kötelessége, hogy a zsinagógában a thóra felolvasása után kihirdesse, hogy valami elveszett vagy eltűnt és hogy az elkalodott dolog birtoklója azt különbeni átok terhe mellett szolgáltatassa vissza.

**) Ez a nyitja a ghetto példaszavainak is: »Wenn's nur zwei Juden gibt, klopf't Einer Schule und Einer geht in Schule.« Ha két zsidó van is, templomra kalapál az egyik, s templomba mén a másik; továbbá: »Der Schammes von Winnek klopf't Schule und legt sich schlafen.« A winneki templomszolga zsinagógára kalapál és lefekszik aludni, t. i. másokat imára szólít, míg aztán ő maga lefekszik és az imádság idejét elalussza. Ilyen értelme van annak a magyar közmondásnak is: »Vizet prédikál, bort iszik.«

***)) Tán nem veszi rossz néven a nagyhirű szerző, hogy itt egy mulatságos esetet mondok el, melynek bachur-koromban szem- és fültanuja voltam, és melynek hőse a szörnyű káromkodásairól községében hírhedtté vált Schulklopfer volt, kinek

Hanem elérkezett a felvilágosodás ideje; a gyerekekét tiszta német nyelv (akkor még Magyarországon is!) tanulására fogták és ekkor megesett valamelyik ausztriai zsidó községben, hogy a tanuló ifjuság nyelvtani lelkiismerete mélyében az accusativus és dativus fölcserélésének miatta felháborodván, rátámadt apáira, hogy a nyelvtani törvény megbecstelenítésének végét szakasszák és meghagyják, de szigoruan ám, a templomrakalapálóknak, hogy ettől fogva azt hangoztaszák: »In die Schul!« és ne azt, hogy »In der Schul!«

Miután az apák az előljárók eset-vonzási törvényeiből egy-egy rövid tanfolyamot végig hallgattak és meggyőződtek arról, hogy gyermekeik kérelme jogosult, hamar összeütöttek egy bizottságot s beállítottak a rabbihoz, hogy a nyelvtani reform meghonosításához kikérjék engedélyét. A jó rabbi nagyot sóhajtott, megpanaszkodott a »Dessau« (Mendelssohn Mozes) bibliai fordításai fölött, hogy az őseredetit, meg az apák hagyományait mindenünnen le akarja szorítani, végül azonban megadta beleegyezését, de nem

10 frtos havi fizetéséből előljárósága, hogy káromkodásaiért megbüntesse, egy frtot levont. Az erre következő napon a gonosz nyelvű kopogó csak két ütessel hívta templomba a hiveket, a helyett, hogy, mint illik, három ütést mért volna a kapu ajtajára. Háziasszonyom megrémülve futott az udvarra. »Reb Lipme!« kiáltott kétségbeesve, »az Istenért ki halt meg, hisz a községnek nem volt betege?« (két kalapácsütés ugyanis temetésre szólította a hiveket) »Útne belétek a sustergő isten nyila!« szölt dühösen a javíthatlan káromkodó — »hát nem tudjátok, ki halt meg? Egy forint halt meg; hogy gyászolnám el előljáróimat hét gyásznapon keresztül!«

• Szepk.

juk, hogy vallás- és közoktatásügyünk élén álló ama férfiu, a kit a szabadelvűség tengerén beállott dagály előidézőjeként ünnepel száz beszéd és ezer toll, nem villogtatja Neptun szigonyát azon zsidó anyakönyvvezető lelkészek felé, a kik másnak a főztét — megenni vonakodnak, s csak azt cselekszik, mit papi hívatusuk, lelkiismeretük és a dicsőült előd által kibocsátott — miniszteri rendelet kötelességükkel tesz.

A zsidó papnak mitig elég jut a keserűségből, és nem szükséges hogy még azt az ürömpoharat, melyet »vallástámító«-ként szereplő csaplárosok a vallás nevében »házasságokat beáldanak,« fenéig ürtse, sanctióját adva, — habár kényszer útján is — oly ténykedésekre, melyeket a vallástalanság és erkölcstelenség stigmájával kell bélyegeznie.

Nem bevertük ki még a szégyenletes priviligiumot, mely szerint zsidó papok fia a szombaton való irás kötelessége alól — a középtanodákban — felmentetnek, míg a többi Izráel fiai mindmegannyi Faustokká és Lauberekké avanzsiroztattak, kiknek módjukban van, a tentatortót az ördög fejébe — szom-

palástolta el félelmét, hogy a megkezdett »reformmozgalom« a községben még nagyobb mérveket ölthet.

Hanem, a templomrakalapáló másként vélekedett. Négy évtizede — így szólt — mint bold. apám és bold. nagyapám minden szombati és ünnepnapon azt kiabálom én: In der Schul. Nos, vénségemre én divatossa váljam és eltanuljam a »Dessau« nyelvét! Már ez nem járja. Soh'se változtassatok apáitok szokásain, azt mondják a bölesek. Keressen a község a szombati és ünnepnapokra valami fiatal embert, én majd beérem avval, ha hétköznapokon fölkapatom a kalapácsot és kopoghatok vele. Avagy talán a kalapalást kottáról kell cselekednem?

Az egyházban, ahová a hívőket a harang szava hívja, ünnepélyes csend uralkodik, orgonaszó, dallamos zene zeng; de a zsinagógában cifraabb dolog járta; ott énekelt, kiabált, imádkozott kiki a maga módja szerint. A német, ki a zsidóval szemben kevésbé költői, és inkább otromba, ezt a nagy összevisszaságot elkeresztelte olyan lármanak, »mint a zsidó templomban szokott lenni«; de a magyar, kedélyesen, gúnyosan, evvel a példaszószzerű szójárassal jelzi: »zsidó vecsernye« Ugy tetszik, mintha csengő és mély harangszó zengene rendetlenül és szabálytalanul összevissza és mintha valamelyik kis csengetyü öregebb pajtásán túl akarna tenni.

Mindenesetre távol áll tőlem, hogy Izráel hiveinek a német zsidóiskolát és a magyar zsidó ve-

haton is — vágni. Elégge fájlaljuk azt is, hogy a zsidó hitkötelékbe fel nem vett fiukat, a kiket joggal Antiarabámitáknak nevezhetünk, — a hitű zsidók rendes anyakönyvébe lelkiismeretünk ellen is be kell vezetni, s így, habár akaratumk ellenére, segédkezet nyujtani azon kellelten anomáliákra és viszásságokra, melyeknek az ilyen se hús, se hal féle emberi lények — szülők vétke megmondatlansága következtében — az életben majd lépten-nyomon ki lesznek téve. Most meg mondjunk Ament, s írjuk is be az Ament »házasságokra lámpafénynél,« melyeknek színteréül a — legsötétebb Ázsia: a magyarbani zsidó felekezet szolgál. Bizony! bizony! nevetni lehetne, ha nem volna olyan igen, igen szomorú.

Nagybecskereken, 1890. nov. hó 25.

Dr. Klein Mór, rabbi.

Zsidó gyermek, az más, azt lehet elkeresztelni.

Mint ha kiegészíteni akarná fiatal kollegája a tudós nagybecskereki rabbi fenülközött ázsiai képét, dr. Kohn Armin szigetvári rabbi egy miniszteri döntést

csernyét ajánljam; de a történeti hűség megköveteli hogy nyomát keressük és létét kimagyarazzuk.

A régi zsidó napjában kétszer, szombati és ünnepnapokon 3—4-szer is eljárt a zsinagógába. — Ott otthoniasan érezte magát; mint a gyerek apja házában, úgy viselkedett és úgy mozgott, mintha otthon lenne; a vele imádkozók testvérei voltak, a kik előtt nem restelkedett és a kiket néha túlkiabálni igyekezett, mint a gyerekek, mikor apjuk elé kerülnek. A héber imakönyvet betéve tudta, nem volt szüksége vezérimádkozóra és bizony édes-keveset is hajlott rá.

Manapság a zsidó négyszer, ötször fordul meg az imaházban, — de évente. Már nem érzi magát otthonosan, hanem idegen benne; úgy viselkedik, mint a vendég, a ki látogatóban jár, tartózkodó, nem beszél fennszóval és mint udvarias gentleman átengedi a kántornak, vagy a zsinagógai vendéglátónak a héber szót, melyhez már alig sejtének, vagy melyet az imakönyvben is alig tudnak felütni.

Nem lehetetlen, hogy odajutunk, hogy a helyett, hogy a zsinagógát személyesen keresnők föl, az ünnepek közeledtével az előjáróknak el fogunk küldeni egy-egy névjegyet. — A zsidó vecsernye nagyjában megszűnt a kötekedés tárgya lenni, vele azonban a vecsernye és muszaf, vagy a szombati délimádság is! Elpémultak a harangok és velük együtt az imádkozók is.

küld be hozzánk, mely méltán foglal helyet a Hódmezővásárhelyre menesztett rendelet mellett, sőt Szigetvár derek, buzgó rabbija fölébe helyezi ennek, és tán igaza is van. Mert eklatansabbul mint amaz, bizonyítja emez, hogy az a roppant liberalis felbuzdulás, mely csak a napokban oly hatalmas hullámokat vert választott törvényhozóink csarnokában, nekünk, zsidóknak, nem szól. Különben éribetellen volna, hogy kultuszminiszterünknek itt közölt rendelete és a képviselőházban innepelt hatalmas nyilatkozatai közt mindössze néhány nap fekszik, holott a kettőt egy század választja el egymástól. **A zsidó gyermeket bátran lehet elkeresztelni, vagy, mint a jámbor miniszter magát kifejezi, «a kereszttség szentségét» bátran rá lehet erőszakolni.** Végére csak zsidó gyerekről van szó. Hadd üdvözüljön a boldogtalan. Hogy egy olyan törvénytelenül elkeresztelt, igazán elkeresztelt zsidó gyermeket meg lehet-e menteni az «üdvözülés»-től, erre nézve fölötte tanulságos, hogy milyen szabadevű kormányunk szabadevű kultuszminiszterének nézete, melyet örök emlékül az itt következő leiratban teteményezett le későbbi generációk épülésére.

Im a rendelet:

42306. sz. Vall. és közokt. m. kir. miniszter.

Somogy megye közönségének! A szigetvári izr. anyakönyvvezető rabbi az iránti kérvénye ügyében, hogy Pollák Regina (Malvina) 11 éves korában történt megkeresztelése, mint törvénybe ütköző semmisnek nyilváníttassék, a megye alispánjának f. évi márczius hó 12-én 5687. sz. a. kelt jelentésével bemutatott, valamint a pécsi püspök urtól általam bekért 1. alatti, szinten idezárt iratokból kitetszik, hogy a törvénytelen ágyból származó Pollák Regina Kruman Jánosnál és hitvestársánál nevelkedett, az eltartásáért édes anyja Pollák Kati két hónapig fizetett, később pedig ez gyermeket elhagyva, hollétéről mit sem tudtak — és csak akkor, a midőn Pollák Regina már 6 éves volt, vették hírét annak, hogy Pollák Kati meghalt. — Ezideig és ezentúl is Kruman hitések nevelték, tartották és ruházták Pollák Reginát. Még mielőtt Pollák Regina a kereszttség szentségét felvette volna, nevezett nő a r. k. vallásban neveltetett és most a zsidó vallásra abból az okból szándékozik visszatérni, mert völegényével, a zsidó vallásu Hauptmann Bernáttal törvényes házasságra akar lépni. A törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonyosságáról szóló 1868. LIII. t. cz. határozatai a jelen esetre — a zsidó vallásra való áttéréstől lévén szó, — nem alkalmazhatók, hanem alkalmazandók a régi országos törvények, a melyek jobbra az egyházjog szabványait veszik zsinórmértékül és a mult században kibocsátott legfelsőbb királyi rendeletek. Így az 1789. évi január hó 8-án 119. sz. a. kibocsátott udvari kancelláriai rendelet szerint a törvénytelen születésű zsidó gyermekek, kiknek eltartásáról és nevelésükről anyjuk gondoskodni nem képes, elhagyott árváknak tekintendők, a

kikről az állam gondoskodik, és ez okból a r. kath. hitben, mint a fejedelmek vallásában nevelendők. — Márton Mihály szigetvári plébánosnak Budapesten 1889. évi november hó 15-én kelt jelentéséből kitetszik, hogy Pollák Regina nemcsak anyjától, hanem hitsorsosaitól és illetékes hitközségétől is elhagyatott. Igaz, hogy II. József idejében keletkezett oly resolúció is, a mely a megkeresztelt gyermeknek a 18-ik életév betöltése után a zsidó vallásra való visszatérést megengedte. Így az 1789. évi október hó 15-én 12635. sz. a. kelt udvari kancelláriai rendeletben Cseh Ráchel zsidó leány megkeresztelése ügyében elrendeltetett, hogy ez a gyermek egyelőre a r. kath. vallásban neveltesse, de ha a 18-ik életévét betöltötte, a két vallás közti választás tetszésére bizandó. A jövőre nézve pedig a zsidó gyermekeknek 19-ik életévök elérése előtti megkeresztelése tiltatott. Eltekintve attól, hogy a most említett udvari kancelláriai rendelet már az 1791. évi aug. hó 8-án 10203. sz. a. kibocsátott udvari kancelláriai rendelet által módosítást szenvedett, mert eszerint a m. kir. helytartó tanács felhatalmaztatott, hogy oly zsidó gyermekek megkeresztelését, kik 14-ik életévököt betöltötték, s a keresztény hitre áttérni óhajtának, megengedhesse, a többi esetben pedig a legfelsőbb elhatározásnak esetről-esetre való kikérése meghagyatott, az 1789. évi 12635. sz. a. kelt udvari kancelláriai rendelet általános érvényű rendeletnek már azért sem tekinthető, mert ugy látszik, hogy a rendelet kibocsátására az a körülmény szolgált alapul, hogy Cseh Ráchel édes anyjának akarata ellenére részeltetett a kereszténységben, a mi a jelen esetben nem forog fenn. Pollák Regina (Malvina) érvényesen kereszteltetvén meg, és mint keresztény és magyar állampolgár a zsidó vallásra át, — de még vissza sem térhetvén, — Pollák Regina, illetőleg ennek indítványára a szigetvári izr. anyakönyvvezető rabbi által támasztott s előlemlített kérelmet figyelembe vehetőnek nem találtam. Midőn a nevezett izr. anyakönyvvezető hozzám intézett újabb sürgető beadványát szintén idezárom, egyuttal felhivom a közönséget, hogy ugyanazt az előadottak értelmében értesitse. Budapest, 1890. évi szept. hó 26. Gróf Csáky s. k.

Közli: **Dr. Kohn Ármin**
szigetvári rabbi.

Az első Koch-féle beoltások hazánkban.

— Az Egyenlőség eredeti, de nem tudományos tudósítása. —

Mikor egyik ismerősömnek elmondtam, hogy leírni szándékozom az Egyenlőségben a Magyarországon történt első tüdővész elleni beoltásokat, mert azok a pesti izraelita kórház falai között folytak le: gunyosan kérdezte tőlem:

— Hát már a bacillusokat is felekezetekbe osztjátok?

— Van valami igazságod, de nem egészen, válaszoltam a csipős kérdésre. Ha a Koch-féle beoltásoknak meg lesz a remélt sikerük, a magyar orvostudomány történelmének lapjain mégis csak az lesz feljegyezve, hogy a pesti izr. kórház volt az első kísérlet színhelye.

— Felekezeti hiúság, de megbocsájtható.

Azzal nyugodt lelkiismerettel fogok már most ismertetésemhez, hogy van joga ennek a cikknak az Egyenlőséghez.

*

Künn egyhanguan szemetelő eső, unalmas ólom-szinfelhők. Bennt az izraelita kórház falai között élénk sürgés-forgás, ideges izgatottság. Izgatottság az oltás titokban tartása daczára összegyűlt 15 20 orvos között, de még nagyobb izgatottság a beoltandó betegek között. Ki is csodálkoznék ezen? Az orvos a leggyakoribb és legborzasztóbb betegség leküzdőjét óhajtja látni, a beteg pedig aggódó kíváncsisággal lesi, hogy mi az, ami neki a már lefogyott testében az egészséget visszadja. De mindnél talán izgatottabb volt *Szigeti Márton* dr., ki egyike volt a legelső szerencséseknek, kik a nagy Koch anyagából egy kis üvegecskével kaptak. Dicséretére legyen mondva, hogy a drága nedű egy részét az izr. kórházi betegek beoltására szánta, minden díjazás nélkül.

Mikor *Stiller* igazgató-főorvos osztályán, a tüdővész ellenes beoltás helyéül kiszemelt szobába beléptem, minden szem arra a sárgásba hajló folyadékra volt szegezve, mely elzárt kis üvegecskében ott állott egy kis asztalon. Ünnepi csendben történt meg az első beoltás Magyarországon. Bevégezte után a szemlélő doctorok hangos éljenzésbe törtek ki. *Eigler* Ferencz a neve annak a szerencsésnek, de mégis szerencsétlennek, a ki az egy milligrammnyi adaggal megnyitotta a beoltottak sorát hazánkban. S hogy a történeti teljesség csorbát ne szenvedjen, jegyezzük ide, hogy 1890 év november hó 24-én, délután 4 óra és 30 perczkor történt. Még két beteget oltott *Szigeti* doktor *Stiller* egy. tanár osztályán, mire a kis csoport *Báron* főorvos, a híres műtő-tanár sebészi osztályára ment, hol ismét három sebészi beteget oltott be *Szigeti* a Koch-féle anyaggal.

A főváros orvosai tömegesen zárandokoltak a kórházba, hogy a beoltott betegek állapotáról a szerhatásáról meggyőződjenek s a közönség lázas érdeklődéssel leste a betegekről kiszivárgó híreket. A napi lapokban egyéb se olvasható, mint reakció, Koch, — lupus, — lázmenet, újra oltás, szóval azt hinné az ember, hogy a Pesti Hirlap, vagy a Nemzet orvosi napilappá változott át.

Részben azért, mert már a napilapok nagyon is ki-merítő tudósításokat közöltek, részben pedig, mert a kórházi igazgatóság megtiltotta az avatottaknak, hogy az ottani betegekről tudósításokat hozzanak, s minthogy én jámbor ember létemre nem akarok anathémába esni, bezárom soraimat

Azaz pardon! Egyet még konstatálnom kell, mi büszke örömmel töltötte el jó zsidó keblemet. A száz meg száz orvos, kik a beoltások óta a kórházai felkeresték, és ezek tulnyomó része ezzel az alkalommal először látta az intézetet: elragadtatással, csodálattal

nyilatkoztak a humánitás e nagyszerű templomáról, melynek párja nincs a monarchiában, és elismeréssel és dicsérettel adóztak az ezt megteremtő és fenntartó pesti izraelita hitközségnek.

Empyricus

Zsidó magyar írók és tudósok.

Szerkeszti és írja: dr. **Feleki Sándor**.

VII.

Kiss József.

(Nyult levél Dr Feleki Sándor urhoz.)

(Vége.)

Midőn első napon elfoglalta correctori hivatalát, berontott hozzá egy fekete szakállu délczeg ur és bömbölő hangon már messziről kiáltotta:

— Hát hol van az az uj corrector?

Komócsy József volt.

Az uj corrector nyugodtan fölkel.

— Itt van.

— Hallja barátom, bömböli tovább a szigorú szerkesztő úr, czélszerűnek tartom önt előre figyelmeztetni, hogy ha csak egyetlen egy hibát hagy meg a correcturában, úgy elcsapatom, mintha itt sem lett volna. Érti?

— Értem.

— Neve?

— Kiss József.

— Kiss József? Ön írta a «Zsidó dalokat»?

— Igenis.

— Ó hisz az a egészen más, hiszen mi collegák vagyunk! — Gyere pajtás, gyere. — És ezzel karon ragadta és vitte magával a lakására, leültette és el sem eresztette, míg — vagy száz verset fel nem olvasott a fiatal collegának. A legjobb barátok maradtak mind e mai napig.

Ezzel benne volt az árban. Nagy ritkán mégis csak megkegyelmezett neki egyik, másik ujság és kinyomatta versét — ingyen. Pedig akkoriban még csak úgy dült belőle a cadentia. A Deutsch-féle nyomdában nagyon megbecsülték a tehetségét, olyannyira, hogy 1872-ben rábízta a «Képes Világ» szerkesztését. Dicsően megfelelt feladatának és két év multán a lap — kimult «preanumerans vérszegénységben.» Pedig az akkori viszonyokhoz képest igen jó lap volt. Szorgalmasan dolgozott is benne és régibb verseinek java-része itt látott először napvilágot. Ebben az időben házasodott meg. A «Képes Világ» gyászos elhunytja után megint csak keserves kenyérgond előtt állott. Deutchék egy uj vállalatot indítottak meg: a «Képes regénycsarnok»-ot; amolyan sensatiós regények sorozata lett volna és az elsőt és, azt hiszem, az utolsót is Kiss József írta meg. «Budapesti rejtelmek» a czime annak a két vastagkötetű regénynek, melynek szerzőjeként Szentesi Rudolf van megnevezve. Kezdődik mindjárt tömeges gyilkossággal és valami még ennél is gono-

szabbal. De bátran a legjobb magyar sensatiós regénynek mondhatom, és vannak benne részletek, melyek határozottan művészi kézre vallanak. Dehát kenyérkeresetből írta és sohasem volt vele nagyra.

Ugyanekkor egy másik vállalatot is indított meg, a melylyel szintén nem boldogult. Pedig jelentős dolog volt ránk, zsidókra nézve és — talán ezért bukott bele. A »Zsidó évkönyv«-et értem. Ritka tartalmassággal és változatossággal dicsekvő zsidó naptár volt; közleményeket tartalmazott a zsidó íróvilág minden jelesétől. Ebben jelent meg Kiss József egyetlen novellája is, a »Jókli«, egy szegény zsidó hándlé temetésének története, egy budai sváb falu keretében.

Markáns, népies alakokkal, egészséges humorral és nagy szomorúsággal megírt novella ez, kár, hogy szerzője ki nem ollózza a régi kalendáriumból az ujsága számára.

Engedje, — kedves doctor úr, hogy itt átugorjak néhány esztendőt egyszerűen Kiss Józsefnek »A kik engem felfedeztek« című nyílt levelére utalva. Olyan különösnek tűnik föl nekem, hogy apróra mondjam el azokat a véres küzdelmeket, melyeket a szegény poéta a mindennapi kenyérért folytatott. Régi mese ez, hogy a hangya jobban boldogul, mint a tücsök és még a mese morálja is a tücsök hátrányára üt ki. Kár, hogy a poéta szintén nem olyan légies tünemény, mint a tücsök, a kinek kevés kell a konyhára és egy hosszú nyáron át legalább gondatlanul csiripelhet. A »Simon Judith« nagy sikere után a magyar közönségnek nem csekély elégtételére szolgált a tudat, hogy van egy új, nagy reményekre jogosító tehetsége és e tehetségre magára bizta, hogy a nagy reményeket beváltsa.

A tücsök aztán beállt hangyának. Szerencséje, hogy gyermekkorában rabbinusnak nevelték. — Az ő zsidó ismereteinek köszönhetette azt a megtisztelő meghívást, mely őt 1874-ben Temesvárra hívta hitközségi jegyzőnek. Ottan idillikus viszonyok uralkodtak. A községnek évek óta nem volt rabbija, mi sem természetesebb tehát, minthogy a derék, tudós községi jegyző végezte a rabbinusi teendőket is. *) Nagy tekintélyre tett ottan szert, komázott a főispánnal és az összes megyei notabilitásokkal és szoros barátságot kötött buziási Eisenstädterrel, a kinek 1876-ban megjelent első velinpapirosos verskötetét dedicálta. Ezzel a kötetel még nagyobb reményekkel biztatta a fiatal tehetség a fővárosi sajtót és a Petőfi társaság egy ünnepélyes választási actussal tagjai és ezáltal az »elsőrendű« költők sorába iktatta nevét. — A »Budapesti Szemle« akkor még nem tartotta érdemesnek, hogy lebunkózza.

A temesvári idillieus életet csak nagy ritkán zavarta meg egy-egy felrándulás az irodalom residentiá-

* Az igen tisztelt író ur valószínűleg a rabbinikus teendőknek csak a demonstratív részét érti. Szerk

jába es ilyenkor a Petőfi-társaság ülésén a közönség mindig viharosan tapsolt egy alacsony emberkének, a ki majd rikácsoló, majd kísérteties hangon olvasott föl egy-egy balladát. De bécsi embernek német nyelven kel'ett egyet fölolvasnia, hogy a taps kihatással legyen a poéta helyzetére. Hiszen mindenki isméri a Lewinsky és Ágotha kisasszony legendáját. Ez nagyot lendített sorsán. A lapok mind nagyra voltak az »uj« fölfedezéssel és Calderoninál kitették az arczképét. Midőn aztán 1882-ben megjelent a második finom velinpapirosos verskötet, Kiss József meg volt mentve a halhatatlanságnak. Verseit szeltében szavalgatták. Az ujságok tárczákat irtak róla és verseiről, a kritika nagymestere pedig végig scandálta az egész kötetet és a költői géniuszának nyomát nem találta a versekben, mert a jambicus versekben túlnyomó volt a trochaeus és a trochaicusokban a jambicus. Legjobbakként találta azokat, melyek tiszta spondeusban voltak megírva.

Ez azonban még hagyján. A legnagyobb hibája verseinek az volt, hogy egy entusiastista criticusa összehasonlította őket Arany Jánoséival. Az egész caraván felbúgott szörnyűködésében. S írhat Kiss József azóta még oly szökdelő jambusokban, ezt a bűnét nem tudják neki sohasem megbocsátani, és még késő vénségeig fogják szemére vetni azt az entusiastieus criticát, melyet elvégre is — nem ő irt.

Pesti maecenások úgy találták, hogy az ilyen nagy költőnek még sem illik Temesvárott anyakönyvet vezetni és felhozták a fővárosba — biztosító társasági hivatalnoknak Nem tudom, mennyiben költőibb ez a foglalatosság amannál, de az az előny mindenestre járt vele, hogy ő ismét köztünk lehetett, ahol az irodalomtörténet készül. És a nála megszokott nagy intervallumokban megjelent egy-egy verse, néhány új balladája, melyeket beszorított az egymást érő harmadik, negyedik, ötödik kiadásba. Azonkívül megszületett önálló kötetnek a »Mese a varrógépről«, majd a »Jehova«, az »Ünnepnapok« és számos (bár nem sok) apróbb költeménye, melyek karácsonyra, költeményeinek második köteteként fognak piacra kerülni.

Eddigi életének utolsó mozzanataként még föl kell említenem, hogy annak a biztosító-társaságnak, melynek hat esztendőn át hivatalnoka volt, hibája támadván a kréta körül, kiadták az épen akkoriban nagy népszerűségre jutott takarékosági jelszót és számos más fölösleges fizetéshuzókkal együtt kitették Kiss Józsefet is. A vezérlő férfiak valóságos Brutusok voltak kötelelenségérzetükben és csak vérző szívvvel irták alá a koszorús és kedvencz költőjüknek szóló felmondó levelet. —

A hangyából ismét tücsök lett. Kiss József visszatért a régi mesterségéhez és mult télen régi kedvencz eszméjének valóításához fogott: megalapította a »Hét«-et. Azt hiszem, az »Egyenlőség« minden olvasója ismeri ezt az elegáns kis lapot, melynek egész beren-

dezése, szelleme, Kiss Józsefnek keztyús kezére vall. Ezzel megemlitem utolsó művét is:

* * *

Engedje el nekem, kedves doctor ur, a dicsérést. Megvallom, viszáson érint engem az ellentét, mely azok között, miket Kiss Józsefről mondanom kellene, és azok között, miket róla meséltem, uralkodik. Az előbbi hynnus volna, míg az, a mit eddig mondtam, talán paródia. Mert látom, hogyan őszült bele Kiss József az életébe és el kell hinnem, hogy ő ezt az életet bizony nagyon is megszenvedte, de nem tudok róla emelkedett hangon írni. Miért elvégre is csak a prózai pénzen fordult meg az egész »véres küzdelem« és egy pár ezer forinttal győzelmes végét lehetett volna vetni. És elvégre is ez az emberek túlnyomó részének a sorsa és nem lehet kívánni a társadalomtól, hogy orvosilag constatálja minden emberen, vajon nem jobb sorsra érdemes-e? De ha végig tekintek e magukban véve nem épen óriásnak való megpróbáltatásokon, bizonyos elegicus érzést nem tudok elnyomni. Szegény korcsmáros gyerekéből szegény diák lett, szegény diákból szegény tanító, ebből corrector, ebből szerkesztő, szerkesztőből községi titkár, községi titkárból hivatalnok, ebből proletár és a proletárból ismét lapszerkesztő. Van-e emelkedés e különböző fázisokban? És az utolsó megnyugtató befejezője-e a szomorú sorozatnak?

Éjszaka van és odakünn egyre szakad az eső. Hátradülök székemben és pihenek. És amint mereven nézek az előttem fekvő papirosra, felmerül előttem a József-köruti szerkesztőségi szoba és ugyanilyen karosszékben ülve látom a költőt, a mint a papirosok egész halmazán végig küzdi magát. Versek ezek, beküldve az ország minden tájáról, és Kiss József, a lant kényes izlésű pengetője, a ki saját munkáinak nagy részére is rámondta az anathémát, végig élvezti valamennyit, hogy a közönséget tőlük megkímélje...

Ez is kenyérkereset, de legalább — költőnek való

Kóbor Tamás.

A „hét község”.

(שבע קהילות)

II.

Lakompak hitközség fénykorát a múltban élte; ezt gazdag berendezésű templomán kívül számos jótékony egyesület is bizonyítja, melyek a múltban keletkeztek és maig is fennállanak, és annak daczára, hogy tagjaiknak száma aránytalanul csekély, mégis igen szép tevékenységet fejtenek ki. Itt van mindenek előtt a Chevra Kadisa, mely évenként számbavehető összeget oszt szét a szegények között és az óriási temetőt és a sírboltokat rendben és jó állapotban tartja. Ezen temető, a mely az országban a legnagyobb zsidó temetők közé tartozik, már magában véve eléggé bizo-

nyítja a község egykori nagyságát. Sirjainak száma legió. A sírkövek sűrűn állanak egymás mellett; köztük akad az ember olyanokra, melyeknek évszámai 300—400 év előtti időről beszélnek. A feliratok stílusában eredetiség és változatosság mutatkozik. A legszebb síremlékek a Schey-család sírkertjében találhatók. Ha az ember bejárja ezt a temetőt, azt képzelem, mintha ezen régi község 400 éves története ezen kövekben megmerevedett és kővé vált volna, mert megtalálja köztük minden kimagasló alak életének minden fontosabb mozzanatnak emlékét, és ha valamiről, úgy ezen helyről mondhatni: »saxa loquuntur.« Lakompak imaházának falai és temetője csakugyan oly beszédes hirdetői egykori nagyságának, hogy ha nem is volnának más történeti forrásaink, már ezekből is tökéletesen meggyőződhetnénk e zsidó helység minden tekintetben való dicső múltjáról.

Kiemelem azt is, hogy a lakompaki zsidók és nemzsidók közti viszony a lehető legjobb, a mi abból is kitűnik, hogy ott évek hosszú során át riindig zsidó a bíró; most a rabbi fia bíraskodik, aki úgy mondják, még egy kereszténynek sem szolgáltatott okot jogos panaszra.

Kábold.

Lakompaktól egy órányi járásnyira fekszik Kábold (németül: Kobersdorf). Jóval kisebb és jelentéktelenebb község Lakompaknál; hitközségi tagjainak száma alighaladja meg a 100-at. Ezek kivétel nélkül mind többé-kevésbé szegény emberek, kik Alsó-Ausztriában és Salzburgban házalással keresik meg kenyerüket és szűk keresményükből tartják el otthonmaradt nejeiket és családjaidat. Egytől-egyig jámbor, becsületes emberek, akik nem furfanggal, vagy holmi »szellemes ötletek« által, hanem igazán arczuk verejtékével szerzik meg napi kenyerüket. Vagyonosabb és tehetősb ember nincs is köztük. Van ugyan egy-két »grossista«, kiket talán, mivel hogy házalni nem járnak, a középosztályba lehetne számítani, de gazdag ember egy sincs köztük s nem is volt soha. Azt tartja egy adoma, de azért igazat mond, hogy midőn az agg R, Ráven *Hirschler*, ki Lakompakon híres, gazdag ember volt, és ősz kora daczára nem elégette meg az életet, sőt nagyon félt a haláltól, Lakompakról el akart költözködni, — valamelyik trefás barátja erre ezélezve, azt a tanácsot adta volna az öreg Hirschlernek: »Eredj Káboldra, ott gazdag ember emberemlékezet óta sem halt meg.»

Vallásos tekintetben a lakompakiak színvonalán állanak és habár mindenben szigoruan conservativek, mégis a túlvallásosság jelei náluk nem tapasztalhatók. Mikor otthon vannak (rendesen az ünnepek idején) mindenikük pontosan betartja az ősök szokásait és féltékenyen őrzik apáik hagyományait — Egyik sem merne akáresak hajszálnyira is eltérni, mert tudja, hogy az egész község megbotránkozásával találkozna. Persze kint a nagyvilágban ez nem járja; a jó kabol-

diak künn nem oly jámborok, mint otthon; az osztrák falvakban nem veszik a dolgot oly szigorúan. Ott néha napján meg sem riadnak a jóízű falattól, bár ha az esetleg nem sémi szakácsné konyhájában és bögréjében készült is — és egy jó pohár bort sem vetnek meg, ámbár azt esetleg nem csalhatatlan izraelita kezek nyújtják. A káboldi rabbik, kik mind igen jámbor és elvhű orthodoxok, nem győznek eleget prédikálni a »konok« káboldiaknak és váltig figyelmeztetik őket azon furcsa következetességre, melylyel ők aszerint, amint és ahol élnek, külön-külön életmódot folytatnak, otthon orthodoxok, másut meg alig egyszerű zsidók. —

Érdekes, milyen drastikus módon esett egyszer az eféle figyelmeztetés; könnyű benne ráismerni ama gyengéd hangra, mely ott a szószéken honos. Pár év-tized előtt, a káboldi rabbi a »hűbánó szombat« alkalmával tartott »drase«-jében szigorúan intette nyáját, hogy ne térjen a rossz utra és ne hallgasson a bűn csábító szavára. Különös hévvel és nyomatékkal kikelt a »szenteskedők« ellen, kik otthon »köser« házat tartanak és ha úton vannak, rendesen »tréfe« eledellel élnek. A rabbi jól ismerte azokat, kik ezt tenni szokták és hogy szavainak nagyobb nyomatékot adjon, szeretett volna egyszer rájuk piritani, és őket palam et publice megszégyeníteni. De hogyan? Sorra nevezze őket? Ezt mégis röstelte, szem előtt tartva a biblia szavát: »הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו דמא.« Intsd meg felebarátodat, de részletesen ne lobbantsd szemére bűneit. Ezért cselre szánta magát. Tettetett haraggal és felgerjedéssel megfogta a faállványt, amely szószék gyanánt szerepelt, felemelte és ezen szavakkal förmedt rá a megrettent hallgatóságra: »Hadd fogjam meg ezt az állványt és vágjam fejéhez azoknak a gonoszoknak, a kik a tréfe húst eszik!« Az illetők, hik vétkök tudatában magukra vonatkoztatták e szokat, rögtön lebuktak, nehogy az állvány röptében fejen találja őket, a többiek pedig látták és — kaczagtak. Maguk árulták el magukat. Így leplezte le a káboldi lelki pásztor a »beteg juhokat« nyájában.

Szokás tréfásan a káboldiakat »egyoldalúaknak« nevezni, a minek az a nyitja, hogy a káboldi zsidó-utezának csak egy oldala van és a házak mind egy oldalra vannak építve. Azonban ezen iréfás szónak aligha nincs egy kis gúnyos mellékértelme is, amennyiben nem oly annyira a helység topographikus fekvésére, mint inkább a káboldiak némely szellemi fogyatékosságaira czéloz, a mint tényleg a jó emberektől egy kis ártatlan együgyűséget nem is lehet megtagadni.

Richter Zsigmond,
rabbi.

 Anyaghalmaz folytán a jelen számból több cikknek és közleménynek ki kellett maradnia.

A KIHÁZASITÓK.

Humoros lengyel-zsidó elbeszélés.

(Folytatás.)

— Oly nőt szeretek, akit sohasem mondhatok a magaménak. —

— Tehát asszonyt — hebegte Victoria, egész testében reszketve.

— Nem, leányt — válaszolt Valerián, — gazdag családnak egyetlen örökösét. Ön ért engemet, — reménytelenül szeretek.

— És miért reménytelenül? — kérde Victoria ragyogó szemekkel.

— Mert a becsületem parancsolja így.

— Becsülete . . . ?

— Többé át nem lépem e ház küszöbét.

— A mi házunkét?

— Igen, Victoria, az önökét, — tört ki Valeriánból a szó, mert ön az, a kit imádom, a ki előtt . . .

E pillanatban belépett az anya, hogy udvariasan leánya tanítójának hogylétét tudakolja.

Nyomban követték őt Festenburg ur és Weinreb, a mindenes.

— Azt mondom én önnek kedves jötevőm — resegte a zsidó — és itt a háziasszonynak szemébe mondom, hogy csak egy párti ván a mi kisasszonyunk számára, és ez Kochanski Valeriáné Baratinból. Csupa arany ember, páratlan gazda, gavallér, finom, — azt mondom én önnek, nagyon finom és bizony szeretném, ha az a pompás ember engem hallana.

Victoria megvető tekintettel sujtotta a zsidót.

— Soh' se beszélj nekem Kochanszky urról, — mondá Festenburgné ő nagysága. — Nem don Juannak ismeri-e őt mindenki? Erről az erkölcstelen emberről ezentúl még csak hallani sem akarok.

— De én sem ám, csatlakozott hirtelen Victoria. A zsidó a vállát vonogatta.

— Én nem bánom, szolt az apa, hanem elég lesz már a tanulásból. Mennénk talán théára.

Közvetlenül Valerián távozása előtt Victoria eltűnt a teremből.

A don Juant valami aggodalom kerülgette: Megsértettem őt, gondolá magában, — azt sem akarja megengedni, hogy elbucsuzzam tőle.

Lehangoltan ballagott le a lépcsőn és Weinreb szánjába lépett.

A zsidó csattantott az ostorral s a kis lovak csak úgy repültek a behavazott uton.

A kastélytól vagy kétszáz lépésnyire nagy jávorfa csoport van. Mikor a fogat feléje vágatott, a fehér törzsek közül sötét alak vált ki és kendővel integetett.

A zsidó megállította lovait.

Elfátyolozott hölgy, bundába burkolózva, élénken közeledett. Egyszerre hátravetette fátyolát.

— Viktoria! — kiáltá Valerián, miközben egy

ugrással kintermett a szánból és lába elé borult.
Nem haragszik már rám?

— Nem — válaszolta a leány, miközben hízelve fonta körül karjával — mert én szeretem önt és én követni akarom önt, ahova ön akarja, mint felesége.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük november végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
él évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váczikörut 23. sz.

Hazai hírek.

— **Miniszteri köszönet.** *Deutsch* József föld-birtokosnak, ki a Nagy- és Kis-Gombos pusztán lévő tankötelesek oktatására iskolát emelt és sajátjából díjazott okleveles tanítót alkalmazott, a vallás és közoktatásügyi miniszter köszönetét nyilvánította.

— **Dr. Bánóczy József állapota** — a Berlinből érkezett örömmel vett tudósítás szerint — a Koch-féle gyógymód alkalmazása következtében javulóban van. Mindazon által még 4 hétig kell Berlinben időznie, honnét üdülés végett Meránba fog utazni. — Távollétében miniszteri megerősítés folytán dr. *Radó* Antal helyettesíti a rabbiképző intézet irodalmi tanszékén.

— »**Esdő szózat**«-ot intézett a devecseri izr. hitközség templom és iskolaépítő bizottsága a testvérhitközségekhez és vallásunkat, valamint a közoktatás ügyét pártoló minden jó lélekhez. — A hitközség templomát ugyanis — mely e század elején épült — a vészpremi kir. államépítészeti hivatal véleménye alapján *közbiztonsági szempontból* az utóbbi nagyünnepek folyamán *bezáratták s a szalmatető alatt levő iskolabélyegsek is felmondták a szolgálatot.* A hitközségnek mindössze 75 tagja van, kik közül az évi 3000 forintot meghaladó szükségletet 25–30 tagnak kell viselnie, de ezeket is a f. é. augusztus havában Devecserben pusztított tűzvész által okozott nyomor annyira igénybe vette, hogy a templom és iskola felépítésére önerejükkel képtelenek. — Azt hisszük, a mi olvasó közönségünk szívéhez is elhat az esdő szózat, s megnyitja erszényeiket.

Az adományok *Schwarz* Sámuel hitk. elnökhöz Devecserbe küldendők.

— **A király a műcsarnokban.** Ő felsége a téli kiállítást a hét folyamán megtekintette. Mint szokás szerint, ezúttal is számos találó megjegyzést tett az egyes feltünőbb képekre, buzditott, ahol tehetséget ismert fel és a jelenvolt művészek közül többet bemutatott magának. Természetesen kijutott ezekből a mi hitrokonainknak is, a kik ez alkalommal nemcsak nagy számmal, hanem igen jelentékeny alkotásokkal is vannak képviselve. A legnagyobb kitüntetés *Horovitz* Lipót és *Tornai* Gyulát érte, kiket a király be is mutatott magának. *Horovitz* *Andrássy* Aladár gróf és neje és *Sapieba* hgnő képeivel vonta magára Ő felsége figyelmét. A király francia nyelven szólította meg és érdeklődéssel hallgatta, mikor a művész magyar voltát hajtogatta. Azt is kérdezte tőle: hol van állandó lakása, mire *Horovitz* azt felelte: hogy az év felerészét a magyar fővárosban, felerészét pedig Lengyelországban tölti. *Tornai* Gyulára ennek a »*Zdlogbítelező Tangerben*« terelte a magas érdeklődést. A művésztől Ő felsége azt tudakolta, vajjon maga is lakott-e Afrikában? *Tornai* igenlőleg felelt. És Afrikának melyik részében? kérdezte tovább a király. Marokkóban — volt a válasz. Mire ezt jegyezte meg a király: Képét tehát természet után festette; nagyon szép. — Hasonlókép büszkeség töltheti él *Bihari* Sándort is, akinek a »falurossza« cz. képét sokáig szemlélte a király és nyomban felemlítette a »*biró előtt*« cz. genre képét, melylyel a művész nevet szerzett magának, s a mely most a király tulajdona. *Zilzer* Antal, *Schlesinger* Henry (ez utóbbinak a »*kis vezeklő*« cz.) képei szintén élénk benyomást gyakoroltak Ő felségére. *Róna* József pedig »*utolsó szerelem*« cz. rendkívül derült hangulatu szobrával, mely egy pityókás epikureust ábrázol, aki üdvözítő mosolylyal szorítja szívéhez a boros kancsót, — megmosolyogtatta a királyt.

— **Dr. Szilágyi Gyula** vegyész, a Grunwald féle ó-budai szesz- és hamuzsírgyár technikai vezetője a kir. József-műegyetemen magántanárrá habilitálta magát. Dr. Szilágyi az erjedés ipar terén kiváló irodalmi működést fejtett ki. A múlt évben is egy nagyobb szabású mű jelent meg tőle a Franklin társulat kiadásában a következő czim alatt: »Az erjedés chemiájának kézikönyve«. E művet a kritika rendkívül kedvezően fogadta, s örvendenünk lehet azon, hogy hazai iparunkban oly fontos tényezőt képező erjedési iparágak egyetlen technikákon épen hitsorsosunk által fognak előadatni, a mi nem csekély mértékben fog hozzájárulni technikusaink gyakorlati kiképzéséhez.

B.

— **Függetlenségi harcunk vitézségi érdemmel kitüntetett egyik zsidó századosát,** *Weisz* Ágostont, folyó hó 25-én kísérték örök nyugalomra. A megboldogult hosszú évek során volt Ko-

márom városának tekintélyes polgára és terménykereskedése útján szerzett vagyonának jó részét a felebaráti szeretetnek áldozta. A komáromi izr. hitközségnek éveken át volt elnöke, s az ottani zsinagóga építési költségeihez tekintélyes összeggel járult. Öreg napjaira elvesztette a sors kegyét, nejét két év előtt sirba vitte a bánat. Azóta ő is elszakadt Komáromból, az ő istápolttai köréből, és itt a fővárosban éldegélt, szerényen megvonulva egyik leányánál. Komáromban nagy családon kívül a szegények is gyászolják.

— **Halálozások.** *Ofner* Józsefnek, a *Ferencz* József rend lovagkereszt-tulajdonosának és fővárosi mérnöknek neje f. hó 25-én 30 éves korában Czegléden elhunyt. A megboldogult hosszas szenvedésére gyógyírt keresni, haza ment Czeglédre, apjának *Vdradi* Dávidnak, az ottani izr. hitközség érdemes elnökének házába. De a szülői gondozás és szeretet sem tudta megmenteni két fia és férje számára, mivel 11 évig a legboldogabb házasságban élt. A kiterjedt rokonság gyászában számosan osztoznak. — *Machlup* Fülöp, a *Machlup* H. fiai bőrgyáros czég beltagja f. hó 23-án 44 éves korában elhunyt Budapesten. A megboldogultban dr. *Ullmann* Sándor orsz. képviselő sógorát gyászolja. A kiterjedt rokonság fájdalmát enyhítse a részvét, melyet a gyászeset a főváros előkelő köreiből keltett, hol *Machlup*ot nemes jelleme és szívjósága miatt általánosan becsülték. A megboldogult temetésére szánt koszorúkat a szünidei gyermektelep javára *Gál* Ernő 15 frt, dr. *Ullmann* Sándor, *Ullmann* Lajos, *Ullmann* Emil 10—10 frttal; *Kohn* Adolf az izr. fiárvaház javára adott 10 frttal és egy S. nevű ur az izr. leányárvaháznak adományozott 10 frttal váltották meg. — Dr. *Török* Salamon, Pestmegye tb. főorvosa, volt törökországi katonáorvos, f. hó 26-án 50 éves korában elhunyt. — Nagyváradról jelentik, hogy dr. *Balkányi* Mór, ottani közszeretben álló orvos f. hó 25-én hirtelen elhalálozott. A város általános részvéte mellett kísérték örök nyugalomra,

— **Alapítvány.** A kovászna-gyulafalvi iparvasut tulajdonosa, *Horn* Dávid, szegény székely iskolás gyermekek javára újabb 1000 frtos alapítványt tett.

— **A nagyszombati izr. nőegylet** f. hó 23-án 28 iskolás gyermeket látott el téli meleg ruhával s a kis nebulókat egyuttal meg is vendégelte. A jótett keresztülvitelét különösen *Koppel* Józsnak, az egylet elnökasszonyának, fáradhatlan buzgalma tette lehetővé.

Külföldi hírek.

— **A német császár az antiszemitizmus ellen.** Berlinből írják egy tekintélyes lapnak: Föltétlenül megbízható forrásból értesültem, hogy a császár az antiszemitizmus ellen való határozott fellépését még a múlt év végén határozta el. Midőn akkor egy kasseli volt iskolatársát a hozzá intézett egyenes meg-

hívás folytán fogadta és ez keserűen felpanaszolta a mindjobban lábrakapó antiszemitizmust: a császár csillapítólag jegyezte meg: »*Majd* másként lesz ez ezután!« A német császár szavának állt. És a kik emlékeznek a *Stöcker* bukása alkalmából lapunknak két hét előtti számában reprodukált azon saját cikkünknek egy részére, melyet harmadfél év előtt *Palóczi* Lipót tanár a Hohenzollern házról az Egyenlőségnek írt, azok bizonyára azt is eltalálták, hogy a fenti tudósítás csakugyan alapos értesülésre vall, és hogy azt a zsidó iskolatársat *Wolf*nak hívják.

— **A hesszeni nagyherceg az antiszemitizmust** a nála járt küldöttségnek adott válaszában még határozottabban elítélte, mint a *Finger* minister által kiadott (lapunkban is közölt) rendeletet. A nagyherceg különösen vonatkozott elhunyt nemeslelkű sógorának, *Frigyes* császárnak ismert eme kijelentésére: »Ez az egész mozgalom iszonyat rám nézve, kimondhatatlanul utálok.«

— **A német izr. községek szövetkezete,** mely alig néhány évi fennállása alatt 50 szegényebb hitközségnek adott iskolát — tagok gyűjtésére felhívást bocsájtott szét, hogy egyéb kulturmunkái mellett a zsidók vallásos nevelését is elősegítse. Az évi tagsági díj 10 márka.

— **Egy Rothschild leány.** *Lady Rosberry*, azaz *Rothschild* Anna — mint a lapok közölté — a héten elhunyt Skócziában. Férje, aki nem zsidó, a halálesetről rögtön értesítette az edinburgi rabbit, mert az elhunyt lady, bár szerelemből keresztény férjet választott, mind haláláig a szó szoros értelmében zsidónő maradt és utolsó kívánsága is az volt, hogy zsidó szertartások szerint tegyék örök nyugalomra. *Lady Rosberry* a keresztény férj mellett annyira hive maradt a zsidóságnak, hogy még a zsidó irodalommal is nemcsak foglalkozott, hanem mint zsidó felekezeti író, nevet is vivott ki magának. *Constance* nővérével, aki *sir Cyrill Flower* neje, megírták a zsidó irodalom történetét; az első részt az elhunyt Anna tollából került ki, a II. rész pedig *Constance* műve. A megboldogult lady azonkívül írt egy munkát »A zsidónő és helyzete a különféle korszakokban« czinnel, szerzett imákat zsidónők számára és búvárkodott a héber nyelvben. Apja *Rothschild* Antony volt, anyja *Rotschild* Lujza, szül. *Montefiore*. Ez utóbbtól örökölte az írói hajlamot. *Rothschild* Lujza maga is foglalkozott a zsidó irodalommal és »Bibliai versek az év minden napjára« meg »Gondolatok bibliai szöveg alapján gyermekeimhez intézett beszédekben« cz. művei Angliában nagy olvasó közönységgel bírnak ma is.

— **Bátor tett** *Nathan Lévi Arenheim*ban (Hollandia) a szomszédságában pusztított tüzvészéből a saját élete kockáztatásával 5 gyermeket mentett meg. A gyermekek az első emeleti hálószobában aludtak, ahol a tűz kiütt. A bátor mentő valóságos tűz

maglyán keresztül juthatott a gyermekekhez, hogy őket biztonságba helyezze

— **Hirsch báró terve.** Éppen négy hete, hogy e czim alatt megírtuk, miszerint Hirsch báró nagy területeket vásárolt Amerikában, hogy oda hazájukból kiülőzött muszka zsidókat telepítsen. Tudósításunk 5000 családról szólt, melyeket a báró egyelőre ki akar telepíteni. Egy argentinai lap e számot két nullával megtoldja és már félmillió zsidóról szól. A báró a nevezett lap szerint három tagu bizottságot küldött Rio de La Platába, kik a terv megvalósítása végett tárgyalásokba fognak bocsátkozni. A Mellmann és t. cég főnöke, R. de Muralt, kihez ama bizottság ajánló levelekkel ment, a köztársasági elnökkel, dr. Pellegrinivel ez ügyben már beszélt, ki a legnagyobb előzékenységgel fogadta.

— **Jeruzsálem új kormányzója.** A tripolisi kormányzót, *Ibrahim* basát, egy császári irada Jeruzsálem kormányzójává nevezte ki. Ibrahim pasa ügyes szervező és zsidó-barát hírében áll. Rövid idő alatt ez már a harmadik új kormányzója Jeruzsálemnek.

— **Kuriosum.** A Németországból eltűnt Reisz Adolf bankár ellen kiadott körözlvényben a rendőrség az ismertető jelek között felsorolja, hogy a szőkevénynek zsidó orra és arcz kifejezése van. Reisz azonban sem nem zsidó, sem nem zsidó származású — mit azonban a rendőrség nagy bölcseségből elfeledett megjegyezni.

— **Orosz világ.** Pétervárról írják, hogy egy magasabb rangú hivatalnok a miniszterium elé memorandumot terjesztett, melyben rámutat a zsidó proletariátusra, mely a városokban és mezővárosokban való összeszoríttatásuk folytán rendkívül elszaporodott. A memorandum szükség esetére azt ajánlja, hogy a paraszt telkek mintájára engedjék meg a zsidóknak a birtokszerzést és teremtsenek új mezőgazdasági zsidó kolóniákat. Evvel a zsidóknak tisztességes kenyérkeresetre nyújtanak módot és egyúttal — úgy mondja a memorandum — a minden tekintetben rossz szemmel nézett proletariátus megszűnik a városokban, ahol a mai körülmények folytán semmivé és henyélsre van kárhóztatva.

— **A Ritsche-Flatau-féle zsidó leányváraház** Posenben 45,000 márkán szerzett telket és a 30,000 márkával előirányzott építkezést már most ezen telken meg is kezdik. A szükségleteket közjótékonyaságból fedezik. Az adományozók között *Simon* Adolfine, kereskedelmi tanácsosné 10,000 márkával szerepel.

— **A kormányzó elméletben és gyakorlatban.** Holland-Nyugotindiába Surinam kormányzójává a holland kormány *De Savornin Lehmann*, volt államtitkárt nevezte ki. Az új kormányzó a Hollandiában megjelenő *Boodschapper* cz. keresztény felekezeti hetilap márcziusi és juliusi számaiba «Kereszténység és szocial-demokraczia» czimen egy cikksorozatot írt, mely a zsidókat és zsidóságot nem a leghizelgőbb

szinben tüntette fel, a talmud tanait pedig elferdítette és kiforgatta valójukból. Surinam fővárosának, Paramaribónak, 4—5000-nyi zsidó lakossága ezért az új kormányzót aggodalommal fogadta. Mikor Savornin-Lehmann az indokoltnak tetsző aggodalmakról értesült, hajóra szállt és egyenesen dr. *Dünner* J. H. amsterdami rabbihoz utazott, hogy kinyilatkoztassa neki, miszerint eszeágában sincs a zsidógyűlölködés és a *Boodschapper* cikke tisztán tudományos szempontból íródott. Egy-szersmind biztosította a főrabbit, hogy a kolóniának lakói felekezeti különbség nélkül benne mindig jó-akarójukat fogják találni és kérte, hogy ezt a paramaribói zsidó hitközséggel közölje. Dr. *Dünner* ezt szívesen megtette s a visszatérő kormányzót a paramaribói zsidók már örömmel üdvözölték a maguk körében.

— **A legrégebb zsidónemesítések.** A «*Deutscher Herold*»-ban olvassuk: Litvániában a legrégebb bizonyítható zsidó nemesség az, melyet János Albert, Lengyelország királya, Sándor testvére, Litvánia nagyhercege kérelmére eszközölt 1499 május 6-án. A nemesített zsidó neve *Oscheyko* Szaniszló. Kőrülbelül ugyanakkor nemesítették *Czofovicz* Ábrahámot is, a brzezsei Czof-zsidó három fia közül a legidősebbet. 1495-ben még zsidó s mint ilyen Kowno várának várnagyja; 10 évvel később keresztény és főur — 1506 június 10-én, az akkor már Smolensk parancsnoka és Minsk várnagyja, Sándor királytól örök tulajdonul több uradalmat kapott, melyeknek birtokában később (1507 július 23-án) Zsigmond király is megerősítette. 1520-ban mint Litvánia nagykancellárja hunyt el. Kitérése daczára is folytonosan érintkezett zsidóknak maradt testvéreivel, Mihálylyal és Izsákkal; sőt volt hitrokoni érdekében is nem egyszer közbenjárt a királynál és megszerezte számukra a mentességet az 1000 lovas állításainak kötelezettsége alól és visszaadta nekik a tőlük 1495-ben megvont ipar és kereskedelmi szabadságot. Ép így szerezte meg Izsák testvére számára a litvániai zsidók között az ország nagyja hivatalát. Utódai, kik apai nevükön *Abrahamovicz* (később *Abrahamovicz*) néven nevezték magukat, Litvániában igen magas hivatalokhoz jutottak. Unokája *János* 1593-ban Micislaw, 1596-ban Smolensk palatinusává lett; meghalt 1602-ben. Dédunokája, *Miklós* 1639-ben várparancsnok, 1645-ben palatinus Moeistawban, 1647-ben Trokiban és egyúttal a tüzérség tábornoka. A családnak úgy látszik magva szakadt. A harmadik nemesített zsidó *Czofovicz* Mihály, brzezsei vámszedő volt, akit Zsigmond király 1525 április 20-án, porosz Albert herceg megtisztelésének alkalmából és az elhunyt *Czofovicz* Ábrahám, Litvánia nagy kinestartója, Korono és Solec parancsnoka érdemeinek elismeréséül a «Seliva» czimer adományozása kapcsán nemesített. Mindazon szép szólásmódoknak «a héberek elhagyott, hűtlen, átkos fajáról», a »letagadott ördögi vakságról» stb. melyekkel Albert János király *Oscheyko* Szaniszlót

nemesi levelet még «diszította», itt el kellett maradniok, mert Mihály és utódai zsidók maradtak. Ennél fogva téves azon állítás, hogy a II. Ferdinand által 1622. augusztus 22-én nemesített *Bassevi* Jakab volt az első nemesített zsidó.

— **Kinevezés.** Az osztrák pénzügyminiszter dr. *Ploo* Benedek pénzügyigazgatósági titkár hitrokonunkat a prágai pénzügyigazgatósághoz tanácsossá nevezte ki.

— **A palesztinai koloniák főfelügyelője** *Frank M. L.* — mint Safedből írják — a múlt hó végén meglátogatta a koloniák patronusa, *Rothschild* Edmund br. által alapított ottani iskolákat. A látogatás azon alkalomból történt, hogy az intézet élére *Levy D.* személyében új igazgatót állítottak. A tisztes vendéget az iskolák növendékei énekkel fogadták és a francia nyelvből, mennyiségtanból és zsidó történelemből adott ügyes feleleteikkel egészen meglepték. Mióta *Levy D.* áll az intézet élén a növendékek annyira elszaporodtak, hogy alig lehet az újabb jelentkezőknek helyet szorítani. *Frank* az iskola nagylelkű alapítójának nevében kijelentette, hogy az intézett ügyeit élénk figyelemmel kíséri és érdekében ezentul is megtesz minden lehetőt.

Szerkesztői üzenetek.

Archon. Ilyen czélok soh'sem lebegtek szemeink előtt. Emlékeztetjük különben a német költő e gyönyörű mondására:

Wer soll Lehrling sein?
Jedermann.
Wer soll Geselle sein?
Wer was kann.
Wer soll Meister sein?
Wer was ersann.

A löbbire nézve magunk is azt hisszük, hogy a jövő önnök fog igazat adni, egyelőre — a jelenben vagyunk.

D. A. urnak Csorvás. Hogy mit jelentenek a pozsonyi zsidók Mártonludjai, arról sokat regéltek már, sőt, pirulva bevalljuk, vagy három év előtt (a szerkesztő távollétében) az Egyenlőségben is megjelent róluk egy meglehetősen hosszú »értekezés«. Nézetünk szerint a hirneves ludak nem jelentenek mást, mint azt, hogy míg más községekben, ha vannak hasonló nevetséges szokások, csak maguk közt üzik a hitközségi tagok, addig a pozsonyi zsidók egész a királyig viszik — libáikat. Tény, hogy az udvarnál nem tudják miért kapják, és a pozsonyi zsidók nem tudják, miért szállítják Márton napján a kövér ludakat. Oka körülbelül az lehet, hogy a hajdani pozsonyi zsidó asszonyok jól tudtak libákat főnni, miket a férjek Márton napján Bécsbe szállítottak. Egy ízben aztán megtörtént tán, hogy egy épen tréfás kedvében volt fejedelem megdicsérte libáikért a pozsonyi zsidókat. Azóta aztán a hitközség vette kezébe a dolgot és évről-évre diszlibákat szállít az udvarnak a — zsidóság nevében. A pozsonyi «Schlossberg»-en, ahol az emberek még mindig 17. századbeli fejekkel gondolkodnak, privilegiumot látnak a Mártonludakban, nekünk ez a libaszállítás egy nagy hitközség, vagy épen a zsidóság nevében arczunkba kergeti a szégyenpirt. — Renan új könyve magyar fordításban még nem jelent meg.

Bicske. Ha dicsérete őszinte, következtetése alapos, akkor az önök városában a legderekből zsidó — a református lelkes, az egyetlen Bicskén, ki az Egyenlőséget járhatja.

F. N. urnak Ákos. Az. ט. ס. בתוך nemely héber aláírás után kezdőbetűi א. מ. ט. ש. szólnak.

Kolozsvár Tudja Isten, mi legalább is különösnek találjuk ezt a nemét a szent »pinchaskodás«-nak, mely így szól: Szerkesztő uram! itt egy Zimri ben Szolu; fogd a chalift és

saktold le, de meg ne említsd ám, hogy én figyelmeztettelek rá. Már bocsánatot kérünk: a vallásos buzgóság nem buvik el, mikor a hitáruló leleplezéséről van szó, de igenis elbuvik, a ki ilyen módon kényelmetlen vetelytárostól akar megszabadulni. — Az utóbb beküldött dolgot illetőleg az a nézetünk, hogy kár minden lépésért.

Többen multheti számunkban a »Zsidó legényegylet« megalakulásáról szóló tudósítás bevezetésében elmesélt esetre vonatkozólag arra kérnek fel bennünket, mondanók el, hogy *Leibis Czortelez* — a mit akkor jeleztünk — miképen reparálta ki a természet azon galibáját, hogy felesége a várva várt fiu helyett leánnyal boldogította. Im elmondjuk.

Miután a marsalik szörnyű meglepetésétől annyira, a meny nyire felocsúdott (az ipse arra, hogy a gyermek leány is lehet, még álmában sem gondolt) rábeszélte az »okos asszony«-t, hogy a községben azért csak azt hivesztelje, hogy *Leibis*ék fiút kaptak, a többi majd az ő dolga lesz. Futótüzként terjedt el a hír, hogy (a mi már 50 év óta nem történt,) jomkippur napján »szude« lesz a községben. Ahány gazdag zsidó volt Przmslben, mind igényt tartott a komaságra, mert a marsaliknak mindegyik tett már kisebb-nagyobb szívességet. El is ígérte *Leibis* vagy 25 hitsorsosnak, de csak a legszigorúbb titoktartás feltétele mellett. »Hisz tudom« szólt például a gazdag *Bened* *Csarnesz*-hez, »hogy első sorban téged kellene, hogy megtiszteljenek a komasággal, de mit csináljak, mikor *Iczikl Zeldes* már lakásomra küldte a százaz banknótát« — »Annyit én is adok« szólt büszkén *Bened*, és a marsalik oda is ígérte a komaságot; »de látod, kedves kvatterem,« szólt tovább »ha a dolog már egyszer elmúlt, beletörődnek többi jóakaróim és majd elfelejtik a dolgot, míg ha még a szude előtt megtudják, örökös a harag. Azért meg kell esküdnöd, hogy senkinek sem szólsz a dolgról, mert csak így tarthatom be ígéremet«. És így tett, mint említők, egy egész csomó gazdag hitrokonnal, kik tényleg a legnagyobb titokban tartották komaságukat egymás előtt. Midőn a nagy nap elérkezett és a gyermeket a templomba vitték, hol tudvalevőleg a komaasszony veszi át, hogy bevigye a férfiak csarnokába, 25 asszony sétált a gyermek felé, kik közül mindegyik tudta magáról, hogy egyedül ő van jogosítva arra, hogy a fiút a »kvatter«-nak átadja. Nem kísértem meg leírni a jelenetet, melyet a 25 asszony hamarjában előidézett, de *Leibis* sem várta be, hogy a zivatar tovább fejlődjék, hanem fejére huzta talizsát és felrohant a frigyládához, melynek ajtait felszakítva kétségbeesett hangon a következő imádságba tört ki. »Rebajneselajlem! (Világ Ura) Semhogy a szent napon ezen a szent helyen háboru üssön ki, engedd inkább, hogy csoda történjék és hogy a fiam leánynyá változzék! — Tudjuk, hogy a csoda be is következett.

M—ly. Mi semmi mást nem vétetünk ön ellen, mint azt, hogy mutató számot küldtünk, és ön mindjárt — vérszel válaszol. Igazán nem érdemeltük!

Hegyaljai. Nem tudjuk, van-e ilyen közmondás, de ha nincs is, akkor is igaz, hogy t. i. héberül csak az írjon, a ki tud.

Czegléd. Dehogy, dehogy azonos a vásárhelyi esetbeli *Weisz Gábor* a pécsi hitközség titkárával! Sőt ellenkezőleg. Az utóbbi derék, képzett és tetőtől talpig tisztességes ember.

Dr. F. G. urnak Ó-Buda. Igaza van. Léteznek nem héber nyelvű, nagy irodalmak, melyek tisztán héber betűkkel irattak meg. Az arabs-zsidó, a spanyol-zsidó irodalom mestereinek tulnyomó része héber betűkkel irtak arabul és héber betűkkel spanyolul. Sőt a spanyol zsidók ima könyveiben hosszú imákat találunk spanyol nyelven, persze kizárólagosan héber betűkkel. De erről nem is szándékszunk itt beszélni; sokkal közelebbi adatokkal lehet azt bizonyítani, hogy mennyire téves a különben igen derék és jól szerkesztett havi-irat azon állítása, hogy (persze a héber nyelven kívül) csak

némétül irtak héber betűkkel. A szentírásnak és a talmudnak soha meg nem közelített, halhatatlan kommentátora: R a s i, ki tudvalevőleg francia volt, sok százszor citál francia szót, sőt egész francia mondatokat, természetesen héber betűkkel. Mózes II. könyve 14. fejezete 11. versének **המבלי אין קברים** „**המבלי אין קברים**” szavaira például Rasi ezt jegyzi meg: **”וכי מהמת קברים במצרים וכו’** ; de Rasi érzi, hogy magyarázatát így csak nehezen fognák megérteni, megvilágítja ezért szavait egy citátummal, melyet így ír le. **פ”ר** „**שי” פ”ר** „**פליני צא די נו” פוישי”**”. Rasi tán nem gondolta, hogy kommentárját magáévá teszi, az egész világ zsidósága; mint francia ember csak a francia zsidók lebegthettek szemei előtt, kikről feltételezte, hogy ha magyarázatát, egy francia mondattal illusztrálja, tökéletesen meg fogják érteni. Rasi ugyanis a héber szövegben előforduló **קטלום** taga **אשר**, mi a szentírásban nem igen található, felhozza, hogy a mondat francziául szintén kettős tagadással lenne viszaadva, még pedig így: **»Si pour faillance de non fosses**», a mit azonban Rasi a fent leírt módon héber betűvel irt le, de melyen a francziául nem értő rasitanulók, mint Rasinak minden francia idézetén egyszerűen átugranak. Ha Rasi magyar ember, valószínű, hogy magyar nyelven adja vissza a mondatot, mert a nyelvünkben ép oly otthonos a kettős tagadás, mint a francziában. Magyarul ugyanis így hangzanék a mondat: **Tán azért, mert sirok nélkül szükkölködünk stb.**, a mit épúgy le lehet írni héber betűkkel, mint a fenncizált francia mondatot, pl. így: **מאן אורט, מערט שיראק נעלקיל כי ילקודיניק,** a mit meg persze a nemmagyar rasitanulók nem tudna megérteni. Dr. Kohn Sámuel különben **»A magyar zsidók történetében**» nem egy helyet mutat be, hol héberül író magyar zsidó auctorok magyar idézetekkel élnek, persze szintén héber betűkkel, de ezeknél sokkal nagyobb a héber betűkkel irt angol és török idézetek száma és ugyanez áll bizonyosan más nyelvekre nézve is.

H. Gy. urnak Szakcs. Szép levele rég Makai ur kezei közt van, ki felbuzdálásának nagyon megörült és ki ezen az uton köszönetet mond Önnek a szép elismerésért.

Monor. Csak nem engedhetjük, hogy lapunkban bunkóssal támadjon dolgozótársunknak. Semmi kifogásunk az ellen, ha keményen érvel, bizonyít, czáfol, gunyol, ironizál, de sérteni valakit, mert más nézeten van: ments Isten, hogy ilyet lapunkban megengedjünk.

Nagy-Becserek. Csak késik, de el nem marad, de a késésnek is más. és nem mi vagyunk az oka. Igéretét különben roppant »hurrah!**»**val fogadtuk.

Hu veló acher. Hogy miért küldték ép azt a két uri embert, annak nyitja, szerintünk, abban keresendő, hogy derék orthodox testvéreink mindenáron ki akarván tűnni küldötteik által, oly embereket kerestek ki erre a célra, kik bizonyos tekintetben párjukat ne találják küldetésük színhelyén. No már most kiket küldtek volna? Legtudósabb embereik iskolás gyermekek a i talmudistákhoz képest; leggazdagabb tagjaik valóságos »handlék» az ottani Krözusok mellett: kaplák hát magukat és elküldték azt a bizonyos két urat, kikkel tényleg remekeltek is. Mert két ilyen smokkot az egész megye sem mutathat fel.

St. S. urnak P. G. Szép czikk, jó czikk, talpraesett czikk, de nem nekünk való czikk. Talán akad más théma. A szives jóakarátért igaz köszönet.

Hatvani-utcza. Pályadíjat tűzünk ki, melyet annak ítélünk oda, kinek sikerülend 16 oldalos czikkéből egy gondolatot kihalászni.

F. M. urnak Budapest. Sziveskedjék szerkesztőségünket felkeresni.

E. S. urnak S. Sz. György. Az anyakönyv vezetőnek

ilyen esetben jogában van követelni az illetőtől — a mit, igaz, a kancelláriai rendelet meg nem kíván, — hogy hirdettesse házasságát szülőhelyén is.

Dunapataj. Az egyesülés csak miniszteri engedély mellett történhetik, és akkor a miniszter a fölött is dönt, mi történjen az egyik, vagy a másik anyakönyvvezetővel.

G. G. Az a rabbi és községe közti szerződéstől függ.

Pályázat.

A miskolczi izr. anyahitközségnél 1891 évi május hó 1-én betöltendő **főkántori** állásra pályázat hirdettetik.

Ezen 1000 frt évi fizetéssel 200 frt évi lakbér-átalánnyal és a helyben szokásos mellékjövedelemmel javadalmazott állásra csak zeneileg képzett, a szokásos régi énekeknek énekkar **(משוררים)** kíséret melletti korszerű éneklésre képes, **bariton** hanggal bíró kántor pályázhatik.

A pályázati kérvények, képzettség, eddigi működés, életkor, családi viszonyok és kifogástalan vallás-erkölcsös előélet hitelesen igazolható bizonyítványokkal felszerelve, 1891 évi január hó 15-ig az alulírt elnökséghez bérmentve küldendők be.

Próbaénekre kizárólagosan csak erre meghívottak bocsáttatnak s az utiköltségek csak a megválasztottnak fognak megtérítettetni.

Miskolcz 1890. november 25-én.

Az izr. anyahitközség elnöksége.

BOSKOVITZ SÁNDOR

(Budapest, V., Mária Valeria-utcza 19)

bank-üzletének hatásköre következő üzletágakra terjed:

a) állampapírok, záloglevelek, részvények, sorsjegyek pénznemüek vétele és eladása.

b) Tőzsdei miveletek eszközlése a budapesti, bécsi és külföldi tőzsdéken

c) Kölcsönök értékpapírokra folyó számlában, valamint

d) kölcsönök közvetítése ingatlanokra.

Kihúzott sorsjegyek kifizetése. e) Szelvények beváltása.

f) Váltók és utalványok

beszedése. — Követelések behajtása. — Uj szelvények felvétele.

Tanács és felvilágosítás

sorsjegyek és egyéb értékpapírok értéke, kihuzatása a amortizációja tekintetében.

Gyors és kuláns kiszolgálás.